

FIGYELŐ

A SZOVJETFILMRŐL

A film jó népszerűsítő eszköz lehet, ha nem az anyagi siker vágya hozza létre, hanem a kutatás, keresés és a nagyszerű emberi alkotások izgalma. Ha emlékeink között keressgélünk, a multban kevészer lehetett beszélni a filmek utóbbi formájáról. A filmgyárak a Hollywoodtól kezdve az orosz, spanyol, angol, német és francia filmen át egészen a magyar filmiparig igyekeztek minden téren a már megrontott filmpiaci igényeiket kielégíteni. A témát a tőkésrendszer kapcsolt részei szülték: az anyagi sikert jelentő témákat ötször-hatszor, sőt ha az üzleti érdek úgy kívánta, tízszer is földolgozták különböző változatban s ezzel nemcsak, hogy útját állták a fejlődésnek, de a film nagy lehetőségeit is fölladozták a gyári, kereskedői, tőkés-vállalkozói hasznáért. Bár a huszas években még találkoztunk kísérletezésekkel az UFA-nál, a cseh, angol, francia és gyakran az amerikai filmgyártásban is, ezeket az apró sikereket később elsöpörte a fasiszmus lavinája. A német, orosz és fasiszta-csatós országok filmgyárjai a haladást tagadó eszmék szolgálatába állították termékeiket: a német és orosz filmpiacon azért találkoztunk tömördek bomlasztóerejű fércműkával és a magyar filmgyártás párosztendős háborús konjunkturája azért hordott föl a fasiszta mételey terjesztő darabokon kívül annyi értéktelen szemetet a filmpiacra.

Az érték, amiből ezekben a letűnt években éltünk a pergő képeken át, a francia filmgyártás volt és egy-két merész szovjet-darab.

Az idő itt is fejlődést sürgetett: a szovjet filmnek útját állta a fasiszta sorompó, a pár nagynehezen beengedett darab eltűnt a piacról, a francia filmgyártásban pedig bekövetkezett az elhajlás. Marcel Pagnolék a dekadens polgári művek földolgozása felé fordultak és a tölük várt »haladás« akkor futott mellékvágányra,

amikor a legtöbb francia író elhallgatott és Jean Giono regényeit a német megszállás éveiben a fasiszmus szolgálatába állította.

A tengerentúlról az »Eszkimó« és a »Don Juarez« után újabb filmek nem jöhettek, Chaplin »Diktátoráról« már csak a rádióból értesülhettünk és Wanda Wasijevszkaja »Szivárványának« híre is csak így juthatott el hozzánk.

A szovjetfilmmel a harmincas évek elején ismerkedtünk. Ugy egyenként szivárgott át hozzánk, mint az új szovjetirodalom egy-egy remeke. Gorkij könyve után az első nagy név: Solohov, — Csöndes Dónja minden dolgozó legkedvesebb olvasmányja lett. Azután néhány filmmel ta.álkoztunk a vásznon. A meggyőzés csodálatos erejét az »Ut az életbe« c. film tárta föl először a bezprizornik (hajléktalanok) életútjának megmutatásával. A »Pasz-tir Kosztia« könnyű muzsikájával és finom szatirájával új filmoperettet hozott, a mély orosz dráma Dosztojev-szkij »Fehér éjszakák« c. novellája nyomán készült filmből támadt föl megrázó erővel.

A filmszínház közönsége nagycobbára a »kakasiülön« foglalt helyet, tet-szicsuyilvántást a rendőrség ellen-örizte. A filmremek, amelyeket Nagy Péter cár történelmi filmje követett, így is multhatatlan élményt jelentettek a mozilátogatók számára az »első ta.álkozás« mély benyomásaival.

A harmincas évek vége felé már ritkábban jöttek a filmek: el-elmara-doztak, mint a könyvek és a színdarabok: Katajev, Ehrenburg, Ilyi — Petrov és Tolsztoj Alekszej írásai jártak kézzől-kézre, a filmeket ezek pótolták úgy-ahogy és Solohov Mihail új regénye az »Új barázdát szánt az eke«.

A távolságot a háború növelte még nagyobbra, hogy azután leomoljanak a falak és kinyíljon az út minden országban az új szellem beáradására.

A szovjet irodalom és művészetet formáj többé-kevésbé ismeretesek előttünk, új témákkal azonban most

»Keresztülvinni a legtöbbjét annak, ami egy országban megvalósítható, valamennyi ország forradalmának a fejlesztésére«. (Lenin)

ismerkedünk. Egy-egy vers, novella, regény vagy dráma a maga őszintén és emberien demokratikus mondanivalójával életünk eddig sejtett de soha meg nem mutatott arcát rajzolja meg.

A szovjetfilm ezekhez az új témákhoz visz bennünket közelebb.

A do'gozók haladószellemé, csodával határos munkalendülete új életstílust teremtett; realisabbat, dinamikusabbat és merészebbet annál, mint amit mi eddig ismertünk. Az érdeklődés központjában az ember és a munka gyönyöre áll; az elvont szépségek helyett valóságos, megfogható és érzékelhető szépségek, amelyek erejükkel fogva hatalmas emberi teljesítményekre képesek; a hazug érzélgőség, álhumanizmus és kritikát némitó romantika helyett a szocialista realizmus, amely örök emberi igazságokat hoz föl a multból, a jelenből és a társadalmi művészetet minden mozzanatában érvényt szerez a bírálóknak.

Ez a »klasszikus társadalomkritika« nyilatkozik meg a meggyőzés eddig talán még soha nem tapasztalt erejével abban a filmremekben, amely Maxim Gorkij gyermekéveit vetíti elénk. Ez a film a nagy orosz író »Gyermekéveim« című trilógiájának első részét adja a nyiznyij-novgorodi nagyszülők házában. A céhmesterek minden szennye és bűne itt szufoldik össze: a zsugoriság, a haszonlelés, a kizsákmányolás, a gonoszság és kegyetlenkedés legsötétebb színei, amelyek tökéletesen megfestik előttünk a feudalizmus elmaradottsága alatt nyögő cári Oroszország életét. Ebben a nehéz és minden erőtfelörlő atmoszférában nevelkedik a gyermek Aljosa, az ekövetkezendő szovjet irodalom nagy alakja. Végigszenvedj és végigkíséri a kizsákmányotak szenvedéseit, s már mint gyermek a babonás romlott környezetből keresi, szinte ösztönösen keresi a kivezető utat. Az öreg céhmester (nagyapa) fogyó vagyccnával sokasodik a gond a család fölött, sokasodnak a gyermek évei és az ismeretek, a tapasztalatok is, amelyek mindjobban meggyőzik arról, hogy ki kell szakadnia ebből a marasztaló környezetből, ha élni és fejlődni akar: ki kell szakítani a népet, az egész országot ebből a környezetből, társadalmi rendből, ha élni akar.

Maxim Gorkij gyermekévei rámutatnak azokra a történelmi okokra amelyek eltemették a cári Oroszországot, hogy helyén egy új boldog ország bontakozzon ki. A film ezeket az éveket örökítette meg a szovjetművészek emberien szép alakításban. És tanít bennünket ez a film: arra tanít, hogy ma g u n k a t és környezetünket éppen úgy nézzük, mint a mások házatáját. Ez a rideg lenyűgöző tárgyi-lagosság, a leíró és jelentőserőnek ez a sajátossága kölcsönöz külön színt és erőt a szovjetfilmeknek.

Nem megszokott és agyonjátszott témával találkozunk a »Cirkusz« c. nagy szovjetfilmben. A szerelmi háromszög és a szerelmi négyszög unalmas, polgári változata helyett egészen új, izgalmas mondanivaló kerül előtérbe. Ugyanakkor, amikor a film föllebbenti a leplet a világsztárok ismert kapzsiságáról, kirajzolódik a nyugati kapitalista világ nagy couleur-problem-je: a színes kérdés. A fekete ember alsóbbrendűségének tragi-kumával találkozunk itt. Egy fehér, szőke artista nő négerrel »merte összezedni magát« és néger gyermeket szült. A kultúra tetején üő »civilizált fehér ember« nem tűri a négert, a pöttöm emberkét minden sírásával és fájdalomával kiveti a társadalmi közönségből; neki nem volt szabad látni a világot, csak a négy falat és néger dajkáját, mert fehér anyától n é g e r n e k született... Mindenki rúgott rajta, az anyán épp úgy, mint a gyermekben, megkövezték, kizsájtották és az »elkövetett bűnének alapján« kizsákmányolták.

És a föld kerekéségén akadt egy ország, ahol nem betránkoztak meg a fehér civilizáció szentségeinek eme megtörésén, hanem az emberek legősztébb szeretetével befogadták az anyát és a fekete gyermeket.

A történelmi filmek a káprázatos kiállítás helyett a klasszikus realizmus nyomán arra az egyszerűsége törekfenek, mely a tartalomnak valóban elgondolkoztató értelmet ad. Rettenetes Iván és Nagy Péter cár nem fellegeken ülő uralkodók, hanem kemény, harcos emberek; üldözik azt a sötétséget, amely a bojárak rémuralma alatt betölti az egész cári Oroszországot és harcolnak azért, hogy a né-

pek mi líóit kiemelik a tudatlanság, a gyámoltalanság, a nyomor fertőjéből.

Irók és művészek munkájából az emlült hatesztendő küzdelme is így elevenedik meg. Wanda Wasilevskaia egy kis ukrán faluban mutatja be a nőmet megszállás borzalmait; a »Szivárvány« az emberi szenvedésnek, az élethez való ragaszkodásnak, az elnyomás elleni lázadásnak és a győzelemnek a hőskölteménye. Mellé sorakoznak a többi háborús filmek is: Leonid Leonov »Najezda«-ja, Éjszakák nappalok, Cskalov és a nagy győzelem filmriportjai.

★

A szovjetfilmről eddig nem sokat beszéltek; helyesebben, nem beszéltek és írtak egeget. A kritika sok esetben sablonos tartalmi ismertetőt adott s nem fedte föl azokat a rejtett értékeket, amelyekből annyi emberséget, munkakedvet tanulhatunk. Ezért kíváncszott tollunkra feledhetetlen élményeink rövid jegyzete.

És még valami. Az egyszerű emberi tartalom, a fény, a fényképezés bravurjai és a népi orosz melódiák összehatása a bírálóat egyetlen mondatába foglalható össze.

Ö r ö m m e l é l n i ! . . .

Lévay Endre

●●●●

A NŐI JÓTÉKONYCÉLÚ EGYESÜLETEK A MULTBAN ÉS AZ AFZs MAI MUNKÁJA

A nő a társadalom történelmi fejlődése folyamán különféle szerepet töltött be; az a nő, akinek szándékában volt az embereket, különösen a szociálisan elnyomottakat, jobb élethez hozzásegíteni, a női jótékony egyesületekben tevékenykedett. Ezen egyesületek különféle formájúak voltak, a női jótékony munkáját különböző vallási és polgári egyesülésekben végezte. Mi az indítóoka ilyen

irányú munkakedvének és munkaszeregetetének? Az, hogy a nő a természet rendelése folytán anya, természetes védelmezője a gyengébbnek; de sajnos ezek a jótékony egyesületek nem érték el a történelem folyamán a kívánt eredményeket. Enyhítették a nyomort, de nem tudták azt megszüntetni. Természetes, hogy a munkának ezen a téren siker nélkül kellett maradnia, mert bármilyen erős is volt a segélynyújtási szándék, keresztülvitele társadalmilag lehetetlen volt. A nyomor nem természeti törvény, nem orvosolható felületes jótékonyssággal, mert súlyos társadalmi probléma. A jótékony egyesületek munkája csak a könyörületesség határai között maradt, nem mélyedve bele a nyomor indítóokaiba. Az agoknak 30—100 dinár havii segélyt nyújtottak, a koldulást pedig megtiltották. Karácsonyi és husvétii ajándék-osztogatás, hangzatos mulatságok rendezése, különféle bélyegek kibocsátása, de nem egy visszaélés is történt. Emlékezzünk a vak leányok otthonában történt esetre, ahol nagyobb pénzüsszeget sikkasztottak el. Sokszor helytelen utakra tévedt a jótékonyosság, ez látható abból, hogy állatvédő egyesületek léteztek (Beograd, Zágreb) akkor, amikor az anya és gyermek védtelen volt. Otthonok nyíltak kutyák és macskák számára, akkor, amikor anyák és gyermekek koldulva bolyongtak a nagyvárosok utcáin. Előfordult, hogy egy hölgy feizgatta magát egy ló ostorozása látán, megszidta a kocsist, de nem törődött a ló túterhelésének okaival. Tudunk gyönyörű emlékművekről Franciaországban, melyek kutyák, macskák, galambok, papagájok stb. sírjait jelzik. Itt Szuboticán a görögkeleti temetőben, a kápolna mellett, egy macska volt eitemetve, melynek »Dominika« fe írású emléktáblája

»A társadalmi fejlődés története elsősorban a termelés fejlődésének története és ezzel együtt az anyagi javak termelőinek, a dolgozó néptömegeknek történelme.« (Leonov)

volt, s a dátumból kivehettük, hogy 13 évet élt. Ugyanakkor fe ástak sírokat, így egy 15—20 év előtt eltemetett gyermek sírhelye eltűnt, annak ellenére, hogy szülei még élnek. azért mert harmadosztályú temetése volt. (Mirogoj, Zágreb).

A női jótékony célú egyesületek többnyire néhány gazdag nő vezetése alatt állottak, sokszor királynők, hercegnők, bárónők és hasonlók védnöksége alatt, akiknek e munka mulatságnak szolgált, üres idejük betöltésére. A katolikus egyház női egyesületei »Jézus szent szíve«, »Kis szent Teréz«, »Mária kongregáció« és mások, a papságnak dolgoztak és gyűjtöttek adományokat, úgy, hogy a széles néprétegek nem részesültek semmiben. De még a legjobb női jótékony célú egyesületek sem voltak képesek jótéteményekkel eltüntetni a tömegnyomort. Voltak továbbá patronázatok és védnökségek, de mindez életképtelen és fogyatékos kísérlet volt. Mert ezek a védencek szolgálai szellemben nevelkedtek, úgy, hogy az otthonok sokszor csak alázatos szolgálókat, így pedig tehetéseket neveltek fel. Így ahelyett, hogy jótéteményt gyakoroltak volna a patronázásban nevelt gyermekekkel, nem érték el a kívánt eredményeket.

mert sokszor gerinctelen egyének kerültek ki onnan. A jótékonyosság nem tudta megoldani a társadalmi problémákat. Így a jótékony nő helyét a szociális igazságért küzdő nő foglalja el. És elindul azon probléma megoldása felé vezető úton, mely mind- eddig megoldhatatlannak látszott. Hogy jutott el ideig? A nő, ki maga is elnyomott volt, nem tudott bele- nyugodni abba, hogy egykedvűen szenvedjen a társadalomban, elkezdte kutatni nyomorúságos helyzetének okait. Eközben sorstársakra talált és együttesen megtalálták nyomoruk okait. A küzdő asszony alakját mindenütt látjuk az elnyomottak harcá- ban. És a nyomor okai megvilágo- sodnak. Amint ideig eljutottak. ha- ládta tovább.

A nő nem áll meg a feminizmus téves útján, hanem a férfivel vállvet- ve, az együttes harc útjára lép és felismerve és megértve a társadalmi problémákat, ismervén gyökereit, bátran harcol ellenük és törekszik megoldásukra. Megalakulnak a mun- kásmozgalom női szervezetei: »A nők kulturregysülete«, »Női szekciók«, »Nőmozgalom« és mások. Ismerjük a nehéz utat, melyet a nők ezen egyesülésekig meg kellett járni, mert a nő számára tilos volt a magasabb műveltség. Emlékezzünk a Ninkov nővérekre, mely nagy volt boldogsá- guk, amikor az egyetlenre mehettek, a fiatal orosz nőkre, akik elszöktek a szülői háztól és névházasságot kö- töttek, hogy tanulmányaikat folytat- hassák. Emlékezzünk az előítéletekre, melyek akadályozták a nők útját, hogy egyenjogúan állhassanak a fér- fi mellé és együttes erővel folytat- hassák a harcot. Ezt a legnehezebb akadályt a nők fokozatosan, kitartás- sal küzdötték le és elérték céljukat: egyenjogúságuk elismerését. Ezen egyenjogúságukat a Kommunista Párt ismerte el. És ezzel az egyenjogu- sággal indultak bajtársaikkal a tár- sadalmi rend elleni harcba, az ellen a társadalmi rend ellen, mely a tö- meg szociális nyomorának okozója volt. Ebben a harcban a nő lénye nem változik. Asszony marad, anya, de azzal a különbséggel, hogy nem je képe többé a lehajtott fej és ölé- ben összekulcsolt kéz, nem töhetetlen báb többé, hanem ember, aki a fa- siszta bitófa alatt a szabadság jel- szavait kiáltja (Szubotícán Wohl! Lo- la; a kínai díklány, aki saját vérével írja börtöncellája falára »folytassátok a harcot!«). A nők a hanycai, jász- nováci táborokban, akik megőrizték harcos büszkeségüket, az emberiség jobbletébe vetett hitüket. A harcoló nő gépfegyvert kezel, a nő politikus, a nő gyári rohammunkás, a nő mi- niszter, traktorvezető a földeken, a nő, mint gondos állattenyésztő, a nő bíró, orvosnő, a nő képviselő és tu-

dós, a nő rendjelekkelj mellén, országának hőse. De mindezen foglalkozások mellett gyengéd anya marad, jó élettárs. Mint jó élettársat a házasságban, megemlítem Nadczsda Krapskáját, Lenin feleségét, s mint a gyengéd anya mintaképét, Curie-asszonyt a Nobel-díj viselőjét. Felso-
rakoztathatnék még több példát, mert sok van, ezek a nagy együttes harc eredményei a jobb életért folytatott küzdelemben. Érezhető, hogy elmúlik a jótékonycélú egyletek korszaka, Helyüket a tudatos, felelős, szervezett munka foglalja el. Így jelenik meg nálunk a mi erős női szervezeteink, az AFZs.

Mi a célja ennek a szervezetnek? Politikailag megnevelni a nőket a szervezeten keresztül, igyekezve minél jobb eredményt elérni, mert az öntudatos nő jó asszony, jó anya, jó háziasszony és jó munkás. A politikai nevelésen keresztül tudatába vésődik, hogy az egyenjogúság nem füres szó. Ezt az egyenjogúságot nem szabad felületesen felfogni, hanem be is kell bizonyítani, hogy teljesen tudatába vésődött. Ez csak úgy lehetséges, ha résztvesz a társadalmi munkában, a nagy népielszabadító harc vívmányainak megőrzéséért és segít a további munkában gyermekei, családja és országa jobb, boldogabb jövőjéért. Az, hogy a nők felfogták a szervezet célját legjobban abból látszik, hogy az AFZs tagjai teljes összhangban dolgoznak nemzetiségi és társadalmi különbség nélkül. Mindenben segítségére van a kormánynak, mindenütt egyetértésben dolgozik, mert minden feladatáról széleskörű konferenciákon hoz határozatot.

Már 1945 tavaszán az AFZs falusi szülőotthonokat alakított melyek szépen dolgoznak s, hogy a falusi nők felkarolták, ennek legjobb bizonyítéka, hogy Feketicsen 28 szülés közül 20 a falusi szülőotthonban zaj-

lott le, 24 állapotos asszony látogatta az anyák és csecsemők számára fennálló tanácsadó helyet, A Topolya járási 12 ágyas szülőotthon amíg foglalt. A közeli falvak asszonyai idejönnek szülni és idehozzák a nehezebb eseteket, mert az egész járásban nincs kórház s a szakszerű orvosj tudás és kezelés több anyának mentette meg életét. Folytatódik a munka további falusi szülőotthonok alapításával. Fenntartásukat az AFZs vállalta magára, a falusi nők pedig helyesen fogták fel és segédkeztek nyujtanak. Milyen szép a III. körzeti egészségügyi állomás Szubotican, mennyi igyekezetet és szeretetet fektetnek bele az AFZs asszonyai. Itt is látható a kitaró

küzdelem ugyanúgy, mint a harcokban, a háborús idők nehéz megpróbáltatásai közepette, amikor asszonyaink szatvrokban hordták az élelmet a küzdőknek legyőzve az ellenség kamionjait és csapatait. Vállukon vitték ki a harcosokat a csatatérre a front mögé. Ápolták, mosták, gondozták őket a kórházakban. Szanatóriumok nyílnak tüdőbajos gyermekek számára (Palicson), gyermekotthonok, menhelyek, bölcsődék; ezek az első feladatok. Meg kell említenem a szubotici III. körzet asszonyainak munkáját a Csehszországba induló tanoncgerekek, az átutazó szubotici állomáson, ahol a nők éjjel-nappal dolgoztak az átutazók ittartózkodása idején. Segítségét nyujtanak a telepeseknek élelemben és anyagilag, most pedig 5000 darab kiscsirkét keltenek csak a mi körzetünkben. A tavaszi kerti munkákban a nők tömegesen vettek részt, segítve a telepes asszonyoknak, a mi vidékünk körülményeinek megfelelő házi munkákra tanítva őket. 85 magyar nő Topolyáról és 183 nő Kishegyesről a telepeseknél

»A demokratikus forradalom nem a rend, hanem a háboru szervezete.« (Lenin)

szőlőt metszett. A mostani háború utánj időkbén kulturális téren is dolgoznak, vannak parasztasszonyaink, akik szindarabokat írnak és az előadásokból befolyt pénzt pedig szociális céokra fordítják. A zsedniki nők előadást rendeztek, a befolyt pénzen edényt vettek és szétoztották Szekicsen. Asszonyaink nem félnek a nehéz testi munkától sem, láttuk, amint a tavankuti nők erdőt irtottak. Dolgoznak az útéptésnél, a falvakban meszelik az iskolát, a községi épületeket stb. Segítséget nyújtanak a nehéz szociális körülmények között lévő családoknak. Itt is jótéteményt gyakorolnak, itt is védnökségek alakulnak, de a különbség erősen szembetűnő. Ez már nem résztvevő könyörület, hanem annak a szükségnek megértése, hogy minél előbb és minél több segítség nyuj-

tassék. Az AFZs patronázsai nem fognak lakájokat és kormány-talpnyalókat nevéni, mert ez a mi köz-társaságunkban nem is szükséges, hanem az új nemzeti értelmiséget népünk boldogságára és haladására. Az apácák hazug könyörülete helyett, akik túrték Jaszenovácot és a legyilkolt gyermekeket, s még ma is az irgalmasság álarca mögött várják a számukra jó, régi idők visszatérését, bátran halad útján az öntudatos, szervezett nő, országa segítője, tudatában annak, hogy munkájával nem enyhíti a nyomort, hanem el-tünteti azt örökre. A szervezet ereje legjobban abból látszik, hogy hazánkban 3,000,000 szervezett tagia van, nemzetiségi, felekezeti és társadalmi különbség nélkül.

Szépánics Szófia